

УДК: 636.09:616.98]:636.4(477)
DOI 10.37000/abbsl.2024.113.12

АФРИКАНСЬКА ЧУМА СВИНЕЙ - ОДНА З ГОЛОВНИХ ПРОБЛЕМ СВИНАРСТВА УКРАЇНИ (ОГЛЯДОВА СТАТТЯ)

Д. Коваль, А. Іовенко, О. Найдіч, С. Кот
Миколаївський національний аграрний університет

Африканська чума свиней - висококонтагіозна вірусна хвороба свиней, проявляється гарячкою, ціанозом та геморагіями у внутрішніх органах. Збудник - ДНК-вмісний вірус родини *Asfarviridae*, роду *Asfivirus*.

У статті представлені оглядові дані щодо негативного впливу хвороби на свинарство України. Представлені випадки ураження свиней цією хворобою в Україні в різних областях. Описано дії при підозрі на АЧС та методи профілактики.

Ключові слова: *африканська чума свиней (АЧС), свині, свинарство, хвороба, збудник, вірус.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ, АНАЛІЗ АКТУАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

АЧС – висококонтагіозна хвороба свиней, збудником якої є ДНК-вмісний вірус родини *Asfarviridae*, роду *Asfivirus*. Ця хвороба поширена в країні і є безпечною для людини, проте людина може бути носієм вірусу. Але АЧС небезпечна для свинарства, так як хвороба дуже швидко поширюється і є невиліковною для свиней. При цьому трупи заражених тварин спалюють, що значно знижує їх кількість; якщо вчасно не реагувати, хвороба може призвести до значних економічних збитків або до знищення галузі свинарства в Україні. Тому дана тема є актуальною на сьогодні, і потрібно постійно її підіймати, щоб люди не забували про існування такої хвороби [1, 2].

Свині, які заражені вірусом АЧС, помирають протягом декількох днів після зараження. До симптомів АЧС відносять: високу температуру, синюшність шкіри, викидні, втрату апетиту, блювоту або діарею з кров'янистими виділеннями. Через те, що ця хвороба немає лікування, вона є великою загрозою для світової свинарської промисловості [3].

МЕТА ДОСЛІДЖЕНЬ: вивчення поширення АЧС в Україні і те, як вона впливає на свинарство.

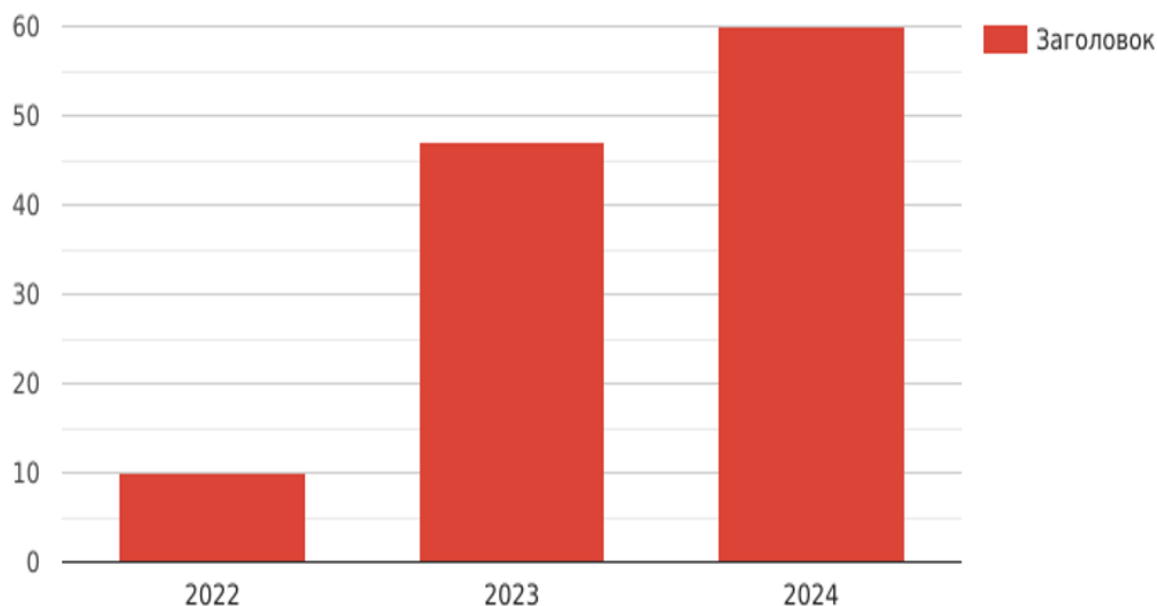
МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ.

Проводили аналіз епізоотичної ситуації з АЧС на основі огляду українських та закордонних літературних та інтернет джерел.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

На початку 2024-го року в Європі зареєстрували 575 спалахів АЧС серед домашніх та диких свиней. Більше всього були уражені свині Польщі, Боснії і Герцеговини, Італії, Латвії, Румунії, Угорщини [4, 5, 6].

В Україні на 2024 рік спалахи АЧС перевищили на 27% кількість у 2023 році (47 випадків). Було відомо, що в 2023 році ці показники були більшими в п'ять разів ніж в 2022 році [2, 6], (Рис.1).

Рис.1. Кількість виявлених випадків АЧС на території України за роки повномасштабного вторгнення Росії

З кожним подальшим роком повномасштабного вторгнення Росії на територію України збільшується кількість випадків АЧС. Одна з причин розповсюдження захворювання АЧС є заборона мисливства на диких тварин. Заражені дикі кабани вільно гуляють собі по територіям заповідників, лісів та степів, заражаючи при цьому інших представників свого виду (вірус АЧС виділяється з усіма секретами та екскретами – слиною, сечею, калом, спермою, витіканнями з очей та носової порожнини). Також дикі кабани, які заражені АЧС, можуть залишати вірус на незібраній кукурудзі, яка слугує їхньою кормовою базою, а вже через кукурудзу, в якій наявний вірус АЧС, захворюють свійські свині, яким люди будуть додавати цю кукурудзу в корми.

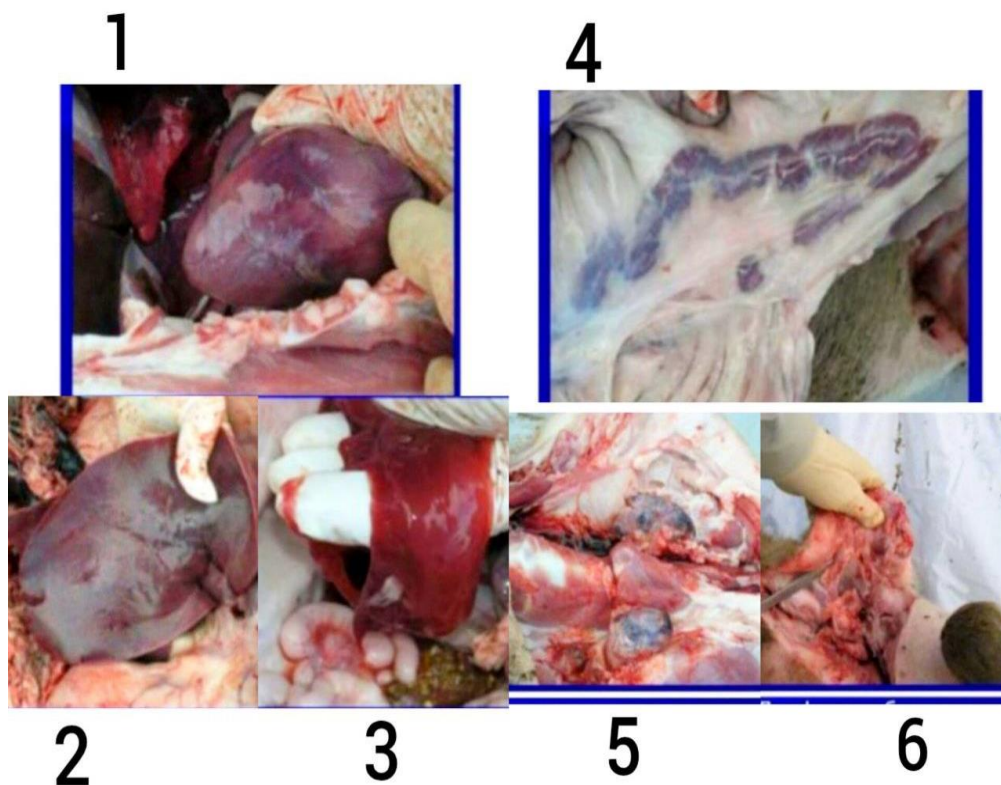
Також є ще механічні переносники вірусу. До них відносяться: птахи, гризуни, комахи, кліщі, дикі та свійські тварини. Вони є не чутливими до цього вірусу, так само як і людина. Прямий контакт здорових свиней з інфікованими, аліментарний, аерогенний шляхи, а також ушкоджена шкіра або кон'юнктива ока, це все є шляхами зараження свиней [1].

Резервуаром та переносником вірусу в країнах, стаціонарно-неблагополучних щодо АЧС, є аргасові кліщі роду *Ornithodoros* (*O. mubata* в Африці, *O. erraticus* у Європі). Вони заражаються від інфікованих тварин (Рис.2), [7].

Рис. 2. Аргасові кліщі роду *Ornithodoros*

Під час розтину свиней, які були хворі на АЧС, виявляють такі патологоанатомічні зміни: численні крововиливи в шкіру, слизові та серозні оболонки; збільшення лімфатичних вузлів внутрішніх органів; в грудній та черевній порожнинах наявний серозно-геморагічний ексудат з домішками фібрину; збільшена селезінка; міждольний набряк легень; печінка збільшена, глиняного кольору; нирки збільшені темно-червоного кольору, серце (під епікардом і ендокардом спостерігають крапчасті або смугасті крововиливи) [1], (Рис.3).

Рис. 3. Патологоанатомічні зміни в органах при АЧС: 1 - серце(під епікардом і ендокардом спостерігають крапчасті або смугасті крововиливи) та легені (міждольний набряк, крововиливи, набряк, сіро-червоне забарвлення), 2 - збільшена печінка, 3 - фібринозний ексудат в черевній порожнині; збільшення лімфовузлів: брижові (4), заглоткові (5), підщелепні (6)

Діагноз ставлять на підставі клінічного огляду, патологоанатомічного розтину, епізоотологічних даних, а також результатів лабораторних досліджень.

Спочатку заражують підозрілим матеріалом (кров, суспензія селезінки, лімфатичні вузли) свиней, яких вакцинували від класичної чуми. Зараження здійснюють в спеціалізованій лабораторії, при цьому дотримуються всіх правил безпеки при роботі в лабораторії. Далі для підтвердження діагнозу проводять поточну діагностику за допомогою лабораторних методів – цитоліз в культурах клітин, РІФ, ПЛР та ін.

АЧС диференціюють від класичної чуми свиней, бешихи і пастерельозу за допомогою бактеріологічних досліджень [8].

В лабораторію для виявлення вірусу АЧС надсилають шматочки селезінки, лімфатичних вузлів, трубчастої кістки, з якої вилучається кістковий мозок, сироватку крові.

З січня по жовтень 2024 року, виявлено АЧС в таких областях України: Миколаївська, Київська, Полтавська, Харківська, Чернівецька, Кіровоградська, Херсонська, Запорізька, Донецька, Одеська, Сумська, Черкаська, Житомирська, Волинська, Івано-Франківська [9], (Рис.3).

Рис.3. Кількість виявлених випадків АЧС в областях України за 2024 рік.

Якщо брати Миколаївську область, то з початку року було підтверджено вже 6 випадків АЧС.

Спочатку встановлюють діагноз за допомогою лабораторного дослідження патматеріалу, потім з метою координації дій з локалізації та ліквідації спалаху АЧС проводять засідання Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії, рішенням якої затверджують план заходів з ліквідації АЧС, визначають межі епізоотичного вогнища, зон захисту і нагляду та встановлюють карантин. Наприклад, якщо брати випадок АЧС в с. Новоолександрівка, Баштанського району Миколаївської області, коли зареєстрували загибель 4 голів свиней (26 вересня 2024 року). 27.09.2024 року було проведено засідання Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при Баштанській РВА (протокол № 19), і тоді ж встановлено карантин [10].

Методи профілактики АЧС. Нажаль ефективних засобів профілактики АЧС ще не винайшли. Якщо виявили захворювання, поголів'я свиней знищують безкровним методом. В межі 10 кілометрів свиней також ліквідують. Тварин, що були хворими, і тварини, які з ними контактували, забивають та спалюють.

Господарство, у якому виявили хворих свиней, повинно виконувати певні правила:

- Запровадити карантин із захисною зоною (3-10 км) та зоною спостереження (до 10 км від зони захисту).
- Забити всіх тварин.
- Спалити трупи тварин, залишки корму, допоміжний малоцінний реманент.
- Попіл змішати з вапном та закопати.
- Приміщення та територію господарств продезінфікувати (3%-вий розчин NaOH або 2%-вий розчин H₂SO₄).

В радіусі 10 км від господарства, де виявили захворювання, все поголів'я свиней знищують. М'ясо таких тварин пускають на консерви.

Господарство має право зняти карантин через пів року після останнього випадку гибелі тварин. Через рік після зняття карантину господарству дозволяється знову розводити тварин [8].

АЧС є загрозою не лише для свинарства, а й для експорту зерна України. Кормова сировина є потенційною загрозою перенесення вірусу в іншу країну. На сьогодні можливість зараження полів з урожаєм вірусом АЧС є більшою, через диких інфікованих кабанів. Кількість цих тварин наразі

не контролюють як раніше, бо через повномасштабного вторгнення Росії на територію України, було заборонено мисливство. І наразі ці тварини можуть собі вільно гуляти територіями областей.

На 2024 рік в Україні немає жодної з областей, де б не виявили випадків АЧС. Це є проблемою, адже це може сильно вплинути не тільки на свинарство країни, а й на експорт зерна, що призведе до великих економічних збитків [11].

Африканська чума свиней є тією проблемою людства, з якою, нажаль, не може боротися, а може лише стримувати. Вірус цієї хвороби є доволі стійким не тільки у природному середовищі, а й в продуктах харчування зі свинини. Він легко виживає на підшвах черевиків або на колесах транспорту, і таким чином може легко переноситись по країні або навіть за її межі.

Небезпекою АЧС є те, що захворювання не лікується, швидко поширюється по господарствах і здатне протягом тижня викосити все поголів'я тварин в області, а потім і в країні.

ВИСНОВКИ

Африканська чума свиней – вірусне захворювання свиней, яке є загрозою для свинарства України, так як воно призводить до загибелі тварин та швидкого розповсюдження між ними. Нажаль від цієї хвороби немає вакцини та вона не лікується, тому єдиним способом знищення її є спалювання трупів хворих тварин.

Через повномасштабне вторгнення Росії на території України збільшилась кількість випадків АЧС. На 2024 рік, через велику кількість спалахів АЧС на територіях України, фермери й експерти галузі свинарства прогнозують втрату 30–40% поголів'я, що може призвести до великих економічних збитків, тому не можна ігнорувати випадки захворювання свиней на цю хворобу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Каришева А. Ф. Спеціальна епізоотологія: підруч. Київ: Вища освіта, 2002. 703 с.
2. Епідемія АЧС в Україні: чому вона може стати вироком свинарству. *Mind*. URL: <https://mind.ua/publications/20279335-epidemiya-achs-v-ukrayini-chomu-vona-mozhe-stati-virokom-svinarstvu>
3. Африканська чума свиней на Миколаївщині: ветеринари показали, як боролися із вірусом. *ІНТЕНТ*. URL: <https://intent.press/news/medicina/2024/afrikanska-chuma-svinej-na-mikolayivshini-veterinari-pokazali-yak-borolisya-iz-virusom/>
4. Поширення АЧС у Європі: понад 4,600 випадків серед диких кабанів і нові спалахи серед свійських свиней. *PigUA.info*. URL: <https://pigua.info/uk/post/news-of-ukraine-and-world/posirennacs-u-evropi-ponad-4600-vipadkiv-sered-dikih-kabaniv-i-novi-spalahi-sered-svijskih-svinej>
5. African swine fever returns to affect pigs in Germany, Poland. *Feed Strategy*. URL: <https://www.feedstrategy.com/animal-health-veterinary/african-swine-fever/article/15676884/african-swine-fever-returns-to-affect-pigs-in-germany-poland-feed-strategy>
6. Африканська чума свиней: скільки випадків фіксують в Україні та Європі. *Слово і діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/04/24/infografika/ekonomika/afrykanska-chuma-svuynej-skilky-vypadkiv-fiksuyut-ukrayini-ta-yevropi>
7. Африканська чума свиней. *Online presentation*. URL: <https://en.ppt-online.org/444928> Африканская чума свиней (Pestis africana suum) - online presentation
8. Африканська чума свиней. *Медична Бібліотека*. URL: <http://medbib.in.ua/afrikanskaya-chuma-sviney11157.html>
9. Держспоживслужба: офіційний веб-сайт. URL: <https://dpss.gov.ua/sluzhba/prosluzhbu>
10. Щодо випадку АЧС в с. Новоолександрівка, Баштанського району, Миколаївської області. *Головне Управління Держпродспоживслужби в Миколаївській області*. URL: <https://dpssmk.gov.ua/shchodo-vypadku-achs-v-s-novooleksandrivka-bashtans-koho-rayonu-mykolayivskoi-oblasti/>
11. Юрченко О. Чума свиней може перекрити експорт зерна. *Agravery.com*. URL: <https://agravery.com/uk/posts/author/show?slug=cuma-svinej-moze-perekriti-eksport-zerna>

AFRICAN SWINE FEVER - ONE OF THE MAIN PROBLEMS OF UKRAINIAN PIG FARMING (REVIEW ARTICLE)

D. Koval, A. Iovenko, O. Naidich, S. Kot
Mykolaiv National Agrarian University

African swine fever is a highly contagious viral disease of pigs, manifested by fever, cyanosis and hemorrhages in the internal organs. The pathogen is a DNA-containing virus of the Asfarviridae family, genus Asfivirus.

The article presents overview data on the negative impact of the disease on Ukrainian pig farming. Cases of pigs affected by this disease in Ukraine in different regions are presented. Actions in case of suspicion of ASF and methods of prevention are described.

Keywords: *African swine fever (ASF), pigs, pig farming, disease, pathogen, virus.*